

Äidinkielen opetus

Miten äidinkielen päättökoetta olisi uudistettava?

Äidinkielen päättökokeen uudistuksen kannattajat sivuuttavat mielellään sen kiistattoman edun, jonka kahden aineen järjestelmä on tuonut. Ylioppilasaineen arvostelu on vakiintunut, vuosiin ei ole käyty julkisia kiistoja arvostelusta. Yksityistapauksissa on erimielisyyttä aina ollut ja on varmasti vastakin. Arvostelu ei kuitenkaan helpotu ja yhtenäisty siitä, että luotettavaksi koemuodoksi kehittyneen aineen lisäksi päättökokeeseen sisällytetään kolme tai neljä uudenlaista tehtävää. Ainetta tietenkin harjoitellaan koulussa. Sitä on opetettava sittenkin, vaikka toisen aineen sijasta sepitettäisiin kirjallisuusanalyysijä tai tiivisteläisiin muiden tekstejä. Myös uusia koemuotoja on opetettava, olkoot ne minkälaisia hyvänsä. Jos jo nyt »ei muulle opetukselle jää paljon aikaa» kuin ainekirjoitukselle, niin mitä muuta ehditään tehdä sitten, kun valmennetaan oppilaat selviytymään neljästä tai viidestä päättökokeen lajista? Kurssimuotoisen lukion työskentely vinoutuu, uusi päättökoe ei merkitsekään oppimääräsunnitelman konkreettistamista vaan sen mitätöimistä.

Päättökokeen uudistamista puoltavassa

Anneli Kauppisen kirjoituksessa (Vir. 1983 s. 434–439) tuntuu käsittämättömältä väite, ettei nykykoe mittaa lukutaitoa. Väite on ristiriidassa jo kirjoittajan väitettä seuraavan virkkeen kanssa: »Pelkän aiheen varaan rakennettavan aineen arvostelussa on tietojen määrä usein tärkeä kriteeri» (s. 435). Miten tiedot on saatu? Kuuntelemallako? Ennen kuin voi kirjoittaa asiasta, on varmasti pitänyt pystyä lukemaan niin, että hahmottaa tekstikokonaisuuksia ja erottaa olennaisen sivuseikasta. Aine ei liene »normaalielämälle» sen vieraampi tehtävä kuin mikään muukaan ylioppilastutkinnon koemuoto. Tältä pohjalta ei kehittämisesä päästä eteenpäin.

Vaikea on keksiä, millainen kirjallinen tehtävä mittaisi paremmin »keskitetysti ja mahdollisimman monipuolisesti nimenomaan äidinkielen taitoja» kuin omien tietojensa ja taitojensa varassa kirjoittaminen. Ei tunnu uskottavalta, että toisten kirjoittamien tekstien tiivistäminen tai selostaminen olisi sellainen. Ei oikein voi ymmärtää, mitkä »käyttötekstit», termi jota muuttajat ovat suosineet, olisivat niin tärkeitä ja arvokkaita, että niitä olisi päättökokeessa testattava. Mieliopidekirjoitusta harjoiteltakoon koulussa, ja hyvin on harjoiteltakin päätellen lehtien mielipidesivujen suosiosta, mutta tuskin mielipideaineeseen on sivuutettavissa minkään »nopeasti tuotettavan ja luettavan käyttötekstin» vuoksi. Mieliopideaineessa on kirjoittajalta tähänkin asti vaadittu nimenomaisesti oman käsityksen perustelemista. On eri asia, harjoitellaanko tekstityyppettä kurssiin kuuluvina tehtävinä vai valmentaa oppilasta kilpailemaan kolmenkymmentuhannen kisoihin.

Oma upottava suonsa olisi varmasti uudenlaisten tehtävien arvoeleminen. Herää monia hankalia kysymyksiä: Miten samaan aikaan kun totutellaan kurssimuotoisen lukion käytäntöön, voidaan valmentaa kokelaat sekä vanhaan että uudenlaiseen päättökokeeseen? Kuinka kauan kestää, ennen kuin kouluissa on opittu uusien tehtävien stereotyypinen muoto, joka tuottaa hyvän arvosanan ja »taitavaa taivannomaisuutta», josta nyt ainetta syyte-

Äidinkielen opetus

tään? Missä ja milloin koulutetaan opettajat arvostelemaan oikein uudenlaiset »osiot»? Ei kai vain yrityksen ja erehdyksen menetelmällä?

Jo keväällä 1987 pitäisi muutoskaavailujen mukaan kirjoittaa uudenlaisia tekstejä toisen aineen sijasta. Kevään 1987 kirjoittajat tulevat lukioihin ensi syksynä. Kohtuullista olisi, että lukiota aloittava oppilas tietäisi, millainen loppukoe hänen on selvitettävä. Kohtuullista olisi myös, että opettaja tietäisi, millaiseen tehtävään oppilastaan valmentaa. Kokeilujen piti selvittää myös sitä, onko muutos edes tarpeellinen. Kun kokeilut ovat tiettävästi kesken ja kun niistä on saatu hyvin vähän tietoja, tuntuu esitetty vuosi 1987 yhtä satunnaiselta ja mielivaltaiselta kuin aikaisemmin kaavailtu vuosi 1985. Ei varmaan olisi pahitteeksi selvittää täsmällisesti abiturienttiluokkia opettavan kenttäväen käsityksiä. Opettajien kokemusta ja asiantuntemusta ei saisi sivuuttaa, niin kuin nyt näyttää tehtävän. Koko maan kattava puolueeton kysely olisi omiaan hälventämään sitä väkisin runnomisen makua, joka muuttamisen hankkeissa nyt on. Kurssimuotoinen lukio on vasta toisessa lukuvuodessaan. Tarpeellista on korjata jo nyt havaitut suunnitelmien ja kurssien viat eikä uskoa, että oppimääräsuunnitelma on täydellistä työtä, joka on viipymättä »konkreettistettava» muuttamalla hyväksi kehittynyt koemuoto toiseksi, joka ei ole selvästi vanhaa parempi.

Kun perustutkimus puuttuu ja kun kokeilu näyttää tuovan enemmän kysymyksiä kuin vastauksia, tuntuu radikaali äidinkielen päättökokeen muuttaminen yhtä järkevältä kuin hölmöläisten peitonjatkaaminen.

RAILI JOENSUU